

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Luka Fortuna

Ponovna izvoljivost županov v osrednjeslovenski regiji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Luka Fortuna

Mentor: red. prof. dr. Miro Haček

Ponovna izvoljivost županov v osrednjeslovenski regiji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

Ponovna izvoljivost županov v osrednjeslovenski regiji

V diplomskem delu so analizirane lokalne volitve 1998, 2002, 2006, 2010 in 2014 v občinah, ki spadajo pod osrednjeslovensko regijo. Analiza se osredotoča na vidik ponovne izvoljivosti županov. K ponovni izvoljivosti županov pripomore več dejavnikov, med njimi senioriteta kandidata, politične izkušnje in politična pripadnost, bistveni dejavnik pa je zadovoljstvo in zaupanje lokalnega prebivalstva v delo župana tekom celotnega mandata. Hipotezo, stopnja ponovne izvoljivosti županov v osrednjeslovenskih občinah je relativno visoka, na podlagi opravljene analize potrjujem. Na lokalnih volitvah v veliki meri obstoječi župani ponovno vložijo kandidaturo za županske volitve. Veliko županskih kandidatov z vnovično kandidaturo zmaga celo v prvem krogu županskih volitev. Ta delež sicer rahlo pada, ampak so vrednosti zanemarljive. Opaziti je lahko tudi porast deleža tistih županskih kandidatov, ki nastopijo na volitvah s podporo skupine volivcev, na drugi strani delež županskih kandidatov, ki nastopijo na volitvah s podporo politične stranke pada. Temu najbolj botruje splošna politična klima v državi ter nezaupanje prebivalstva v politične stranke.

Ključne besede: lokalna skupnost, lokalna samouprava, lokalne volitve, ponovna izvoljivost županov, osrednjeslovenska regija.

Mayoral re-election in the central slovene region

The diploma analyzes the local elections in 1998, 2002, 2006, 2010 and 2014 in the municipalities falling under the central slovene region. The analysis focuses on the aspect of reuse to eligibility of Mayors. To re-elections of Mayors contribute several factors, including the seniority of the candidate, political experience and political affiliations, and the key factor is the satisfaction and trust of the local population in the work of the mayor during the whole term of office. The hypothesis, the rate of mayoral re-elections in the municipalities of Central Slovenia is relatively high, is confirmed through my analysis. At the local elections existing mayors reinvest candidacy for mayor elections in high amounts. Many mayoral candidates with the re-nomination win even in the first round of mayoral elections. This procentage has slightly decreased, but the values are negligible. We can also notice increase of those mayoral candidates who are running for elections with the support of the voters, on the other hand, number of mayoral candidates, supported by political parties, are decreasing. Reason for that leads to a general political climate in the country, and mistrust of the population in the political parties.

Keywords: local community, local government, local elections, mayoral re-election, central slovene region.

KAZALO

1 Uvod	5
2 Metodologija	7
2.1 Cilji	7
2.2 Hipoteze.....	7
2.3 Metode in tehnike	7
2.4 Struktura	8
3 Opredelitev temeljni pojmov	9
3.1 Lokalna skupnost.....	9
3.2 Lokalna samouprava.....	10
3.3 Občina.....	12
3.4 Organi občine	12
3.4.1 Občinski svet: funkcija in volitve	12
3.4.2 Župan: funkcija in volitve.....	13
3.4.3 Nadzorni odbor	14
3.5 Izvoljivost županov.....	14
3.6 Ponovna izvoljivost županov.....	15
4 Volitve	16
4.1 Volilni sistem.....	16
4.2 Nacionalne volitve	18
4.2.1 Volitve v državni zbor.....	18
4.2.2 Predsedniške volitve	18
4.3 Lokalne volitve	19
5 Politična participacija	22
6 Stopnja ponovne izvoljivosti županov v obdobju 1998-2014	24
7 Zaključek	28
8 Literatura	30

1 Uvod

"Lahko bi rekli, da je zgodovina potrdila resničnost Tocquevillove trditve, da lokalne institucije predstavljajo moč svobodnih narodov (Tocqueville 1968, 61). Nekaj desetletij prej je Mill prav to poudaril s trditvijo, da je lokalna samouprava šola demokracije (Mill 1991, 378)" (Brezovšek in Kukovič 2012, 9).

Slovenija je obravnavana kot svobodna in demokratična država z dokaj visoko stopnjo demokratičnosti nacionalnih in lokalnih oblasti. Politično stabilnost, poleg utrjene demokracije, tvori tudi inkluzivnost, torej sposobnost vključevanja državljanov v proces odločanja ter učinkovitost političnega sistema za reševanje problemov ter sprejemanje in izvajanje odločitev (Brezovšek in drugi 2008, 7).

"Politični sistem lahko opredelimo kot mrežo interakcij, ki je izločena iz totalitete družbenega delovanja, skozi katero se vrednote v družbi avtoritativno alocirajo. Osebe, ki so vključene v procese teh interakcij, so nosilci političnih vlog in jih generično označujemo kot pripadnike družbe" (Kolenec 1993, 88).

Lokalna samouprava je bila vzpostavljena z določenim namenom, da deluje kot protiutež porastu, povečevanju ter krepitvi oblasti centralnih organov. Lokalna samouprava kot taka predstavlja zibelko moderne demokracije (Brezovšek in Kukovič 2012, 9).

Z razmahom in razvojem lokalne politične ravni se vzpostavi nov red v državah, "heterogeni" državni sistemi se postavijo nasproti "homogenim" državnim sistemom. Politični sistem je namreč živa tvorba, za državo način organiziranja in utemeljevanja (Devin 2008, 23–25).

Reforma lokalne samouprave v Sloveniji je predstavljen kot eden najpomembnejših projektov slovenske države, v času, zasičenem z vrsto nacionalno pomembnih projektov, kot so denimo privatizacija, reforma javne uprave, itd. Bistveni element, katerega je prinesla reforma lokalne samouprave, je bila uvedba različnih oblik lokalne demokracije v novoustanovljene enote lokalne samouprave. Lokalna demokracija je zaradi svoje narave dela in bližine prebivalcem bistveno bolj pomembnejša za odločanje kot sprejemanju odločitev na državni ravni (Brezovšek in drugi 2004, 5).

Lokalna demokracija je bolj uspešna iz vidika domačnosti, bližine, kot tudi iz vidika, da so spodbude za sodelovanje močnejše na lokalni ravni kot na državni ravni, saj so posledice

odločitev bolj vidne in bolj neposredne ravno na lokalni ravni. Bistveni premik k formalizacije lokalnih struktur in demokracije je bil utemeljen na lokalni politični samostojnosti in neodvisnosti, kot tudi na participaciji ter predstavniških institucijah, ki so odgovorne ljudstvu. V preteklosti je bilo veliko govora o ozemeljski decentralizaciji, ki naj bi predstavljala širjenje državne blaginje tudi na nižje ravni, zlasti lokalno raven, dandanes pa se, kljub proračunskim rezom, obseg in vloga lokalnih politik ni zmanjšala. V novem tisočletje so se zaradi močnih notranjih in zunanjih sil spremenile številne že vzpostavljene prakse in tradicije lokalne demokracije. Na obzorje sedaj prihajajo novi lokalizmi in številne pestre, neodvisne in eksperimentalne oblike lokalne politike kot odziv na globalizacijo, internacionalizacijo in evropeizacijo. Širjenje demokratičnih načel in idej ter krepitev globalnega sistema je prispevalo k obnovitvi in prilagoditvi lokalne samouprave kot tudi lokalne demokracije (Brezovšek in Kukovič 2012, 9–11).

Pomemben element lokalne demokracije je tudi politična participacija na lokalnih volitvah, zlasti na županskih volitvah. Županske volitve so periodične volitve vsake štiri leta, na katerih prebivalci lokalne skupnosti volijo svojega predstavnika. V slovenskih občinah je v veliki meri prisotna ponovna izvoljivost županov, kateri kandidirajo na lokalnih volitvah. Ponovni izvoljivosti županov botruje tako senioriteta, članstvo v političnih strankah, kot tudi najpomembnejši dejavnik – kako obstoječi župan opravlja svoje delo in si s tem hkrati krepi zaupanje svojih občanov ter potencialnih volivcev na prihodnjih lokalnih volitvah (Haček in Kukovič 2012, 671–672).

Volitve v predstavniška telesa in organe oblasti so v demokratičnih državah sveta osnovno orodje uresničevanja oblasti in naj prepoznavna zunanja znamenja demokracije. Velikokrat je bila poudarjena ugotovitev, da so lokalne volitve proti parlamentarnim relativno podcenjene in zapostavljene. Krivce je mogoče iskati tudi mediji, kajti ti so lokalne volitve pogosto obravnavali zgolj kot priročno sredstvo za ugotavljanje volilnega razporeditve med zaporednimi parlamentarnimi volitvami. Zanimarilo se je dejstvo, da imajo lokalne volitve podobno vlogo in pomen kot parlamentarne volitve, le da se izvajajo na bistveno manjšem ozemlju, v bistveno manjših skupnostih in imajo drugačen vsebinski predznak; pomenijo pa najpomembnejši vpliv prebivalcev lokalne skupnosti na delovanje lokalne samouprave, zato predstavljajo temeljno prvino lokalne demokracije (Haček 2007, 31).

2 Metodologija

2.1 Cilji

Cilj moje diplomske naloge je preučiti ponovno izvoljivost županov na lokalnih volitvah v osrednjeslovenski regiji. Zanimalo me bo v kolikšni meri prihaja do ponovne izvoljivosti županov na volitvah. Skozi analizo bom raziskal kateri so glavni razlogi, ki vplivajo na ponovno izvolitev oziroma neizvolitev obstoječih županov. So to članstvo v politični stranki, senioriteta kandidata? Tabelarično bom empirične podatke ustrezno obdelal, jih ustrezno interpretiral, ter pogledal dejavnike in trende, ki vplivajo na ponovno izvoljivost županov.

2.2 Hipoteze

Moje hipoteze se glasi:

Hipoteza 1:

Stopnja ponovne izvoljivosti županov v osrednjeslovenskih občinah je relativno visoka.

Hipoteza bo osnovno vodilo celotne diplomske naloge. V analizo bodo vključene občine, ki spadajo pod osrednjeslovensko regijo. Časovni okvir analize bo obsegal od vključno lokalnih volitev leta 1998 do vključno lokalnih volitev 2014. S pomočjo statistične obdelave podatkov bom tudi nanizal glavne dejavnike, ki vplivajo na zgornjo hipotezo.

2.3 Metode in tehnike

V diplomski nalogi bodo uporabljene naslednje tehnike:

- Analiza primarnih virov (zakoni iz področja lokalne samouprave in lokalnih volitev)
- Analiza sekundarnih virov (knjige, zborniki, strokovni članki, strokovni internetni viri)
- Primerjalna analiza (primerjava statističnih podatkov v različnih časovnih obdobjih)
- Retrospektivna analiza (primerjava statističnih podatkov za nazaj)
- Kvantitativna analiza (analiza in ureditev numeričnih statističnih podatkov)
- Kvalitativna analiza (analiza in interpretacija podatkov s pomočjo kvantitativne analize in strokovnih člankov)

2.4 Struktura

Diplomska naloga bo sestavljena iz teoretičnega in empiričnega dela, v začetku bo vsebovala tudi uvodni ter metodološki del. V teoretičnem delu bo izbrana tema diplomskega dela podrobno razčlenjena in opredeljena. Opredeljeni bodo pojmi volilni sistem, volitve v Državni zbor, predsedniške volitve, lokalne volitve, lokalna skupnost, lokalna samouprava, občina, organi občine in njihove funkcije, izvoljivost županov ter ponovna izvoljivost županov. V empiričnem delu bodo glavnino sestavljali statistični podatki županskih volitev v obdobju 1998-2014 ter njihova interpretacija, podkrepljena s teoretskimi pojmi. V zaključnem delu bodo vse ugotovitve diplomske naloge smiselno povezane v celoto.

3 Opredelitev temeljni pojmov

3.1 Lokalna skupnost

Lokalno skupnost bi lahko opredelili kot družbeno skupnost, ki se nahaja na določenem teritoriju, običajno na območju enega ali več med seboj povezanih naselij. Lokalno skupnosti bi lahko torej opredelili kot naravno življenjsko skupnost, ki je nastala z povezovanjem in naselitvijo ljudi na določenem teritoriju. Družbena skupnost tako zaseda bistveno manjše območje države, in je tako razdeljena na manjše oziroma večje število lokalnih skupnosti. Lokalne skupnosti znotraj območja države se med seboj močno razlikujejo, in sicer že po velikosti in številu prebivalcev, kot tudi po naravi dela (Grad 1998, 13).

Lokalna skupnost omogoča svojim prebivalcem zadovoljevanje svojih potreb, ki so vezane z preživetjem življenja v določeni skupnosti in jih je možno reševati le na skupen način. Potrebe prebivalcev lokalne samouprave se močno razlikujejo od potreb državljana na ravni celotne države. Lokalne potrebe predstavljajo zlasti socialna in druge oblike varnosti, kot tudi komunalna infrastruktura in podobno, in te potrebe so zadovoljenje znotraj in v skladu določene lokalne skupnosti in njenih interesov. Življenje v lokalni skupnosti ohranja obstoj lokalnih potreb in interesov in obenem ustvarja neke vrste družbeno oziroma lokalno zavest, torej zavest o skupni pripadnosti lokalni skupnosti, ki se kaže zlasti v medsebojni povezanosti in odvisnosti prebivalcev (Grad 1998, 13).

Vsaka lokalna skupnost, z določenimi lokalnimi pravicami in privilegiji ter premoženjem kot so zgradbe in javne izboljšave, ki jih je ustvaril zakonodajalec kot pravno osebo in osebnost, se ne ustvari z zakonodajnim ukrepom. Zakonodajalec zgolj ustvarja zgolj pravno osebnost, ki vpliva na nekatere privilegije in pooblastila, katera so vplivala na splošno stanje v skupnosti, kot tudi na zadovoljevanje lokalnih potreb in udobja (McBain 1916, 191).

Zadovoljevanje lokalni potreb poteka v vsaki lokalni skupnosti različno, vse je odvisno od velikosti občine in števila njenih prebivalcev. V manjših občinah so namreč potrebe manj številnejše in enostavnejše, kot v velikih mestnih občinah, kjer poteka zadovoljevanje potreb preko zapletenega organizma birokracije. Velike, mestne skupnosti običajno imenujemo tudi metropolitanska območja in njihov položaj se močno razlikuje od položaja manjših lokalnih skupnosti (Grad 1998, 13).

Lokalne skupnosti se med seboj razlikujejo tudi po obsegu, in ločimo ožje in širše lokalne skupnosti. Na eni strani imamo tako manjše lokalne skupnosti z enim ali več naselij, ter na

drugi strani širše lokalne skupnosti, ko obsegajo mnogo večje območje kot manjše lokalne skupnosti, in so tako lahko obenem tudi manjše lokalne skupnosti del širših lokalnih skupnosti ter širše lokalne skupnosti del še širših, večjih lokalnih skupnosti. Zelo obsežne, široke lokalne skupnosti imajo tudi zelo različne potrebe, ki se na lestvici nahajajo na vmesnem položaju med potrebami ožjih lokalnih skupnosti in potrebami države. Občine kot take, predstavljajo tipičen primer ožjih lokalnih skupnosti, medtem ko okraji, pokrajine, dežele, regije, itd., predstavljajo širše lokalne skupnosti (Grad 1998, 14).

V zadnjem času je v Evropi razmah regionalizacije, ki prinaša znotraj držav določene skupnosti, ki se nahajajo nekje med državo in lokalnimi skupnostmi, na t.i. subnacionalni ravni. Glavni promotor takšne ureditve je Evropska unija, ki se zavzema za to, da poleg skupnosti držav in lokalnih skupnosti, mora biti prisoten tudi vmesni člen, in sicer skupnost regij, ki bi povezovala geografsko zaokrožena in medsebojno povezana območja s skupnimi elementi, kot so zgodovina, tradicija, gospodarski in prometni interesi (Grad 1998, 14).

3.2 Lokalna samouprava

V lokalni skupnosti njeni prebivalci upravljajo z lokalnimi zadevami, le pod pogojem, da ima lokalna skupnost posebni pravni položaj, da lahko govorimo o lokalni samoupravi. Za lokalno samoupravo je značilno, da omogoča in zagotavlja lokalni skupnosti določeno stopnjo neodvisnosti in samostojnosti, zlasti v odnosu do države. Lokalno samoupravo bi lahko tako opredelili kot samoupravni položaj lokalne skupnosti z namenom omogočiti prebivalcem določene lokalne skupnosti samostojno upravljanje lokalnih zadev. Lokalna samouprava je priznana s strani države in sicer z zakonom, ponekod pa že z ustavo. V slednjem primeru je položaj lokalne samouprave zagotovljen z ustavo, torej ji ga država ne more odvzeti oziroma izničiti (Grad 1998, 14).

Lokalno samoupravo sestavljajo teritorialni elementi, torej lokalna skupnost, funkcionalni elementi, torej lastno delovno področje, organizacijski elementi, torej posredno oziroma neposredno izvajanje nalog, materialno-finančni elementi, torej materialna in finančna sredstva samouprave, ter nazadnje pravni elementi, kot je lastnost pravne osebe. Pomemben element lokalne samouprave je tudi neformalni, subjektivni element, ki predstavlja lokalno zavest, ki pomaga k uresničevanju lokalne samouprave in povečanju občutka pripadnosti in medsebojne solidarnosti prebivalcev lokalne skupnosti. Delovanje v lokalni samoupravi tako sloni na prostovoljnem delovanju, v primerjavi z delovanjem v državni upravi, kjer se pričakuje neposredne materialne koristi (Grad 1998, 14).

Za obstoj in delovanje potrebuje lokalna samouprava tudi materialna sredstva, torej finančna sredstva, ki ji omogočajo samostojnosti in neodvisnost. Viri financiranja lokalne samouprave lahko izhajajo iz pobranih davkov, ki jih lahko lokalna samouprava sama predpiše, ter iz dotacij države. Kolikšen delež finančnih sredstev bo neka lokalna samouprava pobrala oziroma dobila je odvisno od gospodarskih zmogljivosti in velikosti le te, ter tudi od tipa skupnosti, bodisi gre za urbano oziroma ruralno skupnost. Državna sredstva so kljub sodobnosti in določeni avtonomnosti lokalni samouprav bistvena za njihovo delovanje, zlasti pri manjših, finančno šibkejših občinah (Grad 1998, 15).

Lokalna samouprava ima korenine že v srednjem veku, vendar je njen razvoj potekal različno v državah. V Angliji se je lokalna samouprava oblikovala spontano in ni zahtevala oziroma potrebovala vmešavanja državnih oblasti, tekom razvoja sodobne države pa se je lokalna samouprava začela čedalje bolj tesno povezovati z državo. Na celinski Evropi pa so si, v duhu absolutizma, države popolnoma podredile lokalno samoupravo. Do preboja in ponovne trditve lokalne samouprave je prišlo konec 18. stoletja, in sicer na podlagi teorije o decentralizaciji, ki je zagovarjala prenos dela nalog iz državne ravni v upravljanje lokalnim skupnostim (Grad 1998, 15).

Lokalna samouprava je v večini primerov urejena z zakonih, v nekaterih primerih pa že z ustavo in je zakonu prepuščena le konkretizacija ustavne ureditve. Skopost ustavne ureditve privede do tega, da se sam položaj lokalne samouprave v celoti vzpostavi z zakonom. Znotraj lokalne samouprave je pomembno razmerje med zakonsko in samoupravno ureditvijo, ki dopušča lokalnim samoupravam urejanje svojega delovanja z lastnimi pravili, zgoraj navedeno razmerje pa je odvisno tudi od moči lokalne samouprave (Grad 1998, 15).

Znotraj lokalne samouprave lahko govorimo tudi o enonivojskih in dvonivojskih ali celo večnivojskih lokalnih samoupravah. Zgradba lokalne samouprave je odvisna od tega, ali temelji samo na eni ožji lokalni skupnosti, v tem primeru govorimo o enonivojskosti, ali pa temelji tudi na širših lokalnih skupnosti, v tem primeru govorimo o dvo- oziroma večnivojskosti. Lokalne samouprave se med seboj razlikujejo tudi po položaju, ki se nanaša na poseben status mestne občine. Območja velikih mest imajo namreč zaradi svoje velikosti bolj kompleksno in zapleteno opravljanje lokalnih nalog. Nivojskost lokalne samouprave pa je odvisno tudi od velikosti občine same (Grad 1998, 15).

3.3 Občina

Občino bi lahko opredelili kot osnovno lokalno skupnost, ki v okviru zakonodaje samostojno ureja svoje zadeve in izvaja določene zakonske predpise na področjih, ki so ji dodeljena. Občine v Republiki Sloveniji ureja Zakon o lokalni samoupravi, kateri tudi določa, da se občine lahko povezujejo v pokrajine. Občina je v ustavi Republike Slovenije opredeljena kot samoupravna lokalna skupnost, ki je obenem tudi edina obligatorna samoupravna lokalna skupnost. Zakon o lokalni samoupravi je občino opredelil kot temeljno lokalno skupnost, ki obsega naselje oziroma več naselij povezanih s skupnimi potrebami in interesi občanov. V pristojnost občine spadajo lokalne zadeve, ki jih občina ureja samostojno in zadevajo samo prebivalce občine. Z Zakonom o lokalni samoupravi je določeno, da občina avtonomno opravlja lokalne zadeve javnega pomena, ki so določene s splošnim aktom občine. Ustavna definicija občine je bila razširjena, da je bolj v skladu z evropskimi standardi, zlasti z načelom subsidiarnosti (Grad 1998, 106).

Ustavna ureditev ne pozna razlikovanj med podeželsko in mestno občino, lahko pa občina pridobi poseben položaj mestne občine, če kot občina predstavlja geografsko, gospodarsko in kulturno središče v določeni regiji oziroma iz razlogov zgodovinske narave. Samoupravna lokalna skupnost, krajše občina, si lahko z lastnimi pravnimi akti ureja notranjo organizacijo in družbena razmerja v občini, vse v skladu z ustavo in zakoni (Grad 1998, 107).

3.4 Organi občine

3.4.1 Občinski svet: funkcija in volitve

Občinski svet je predstavniško telo občine, katero je izvoljeno vsaka 4 leta na neposrednih lokalnih volitvah. Občinski svet je najvišji organ odločanja o vseh zadevah v okviru pravic in dolžnosti neke občine, ima zlasti urejevalno, volilno, nadzorno in odločevalsko funkcijo znotraj sistema lokalne skupnosti (Grad 1998, 123).

V okviru svojih pristojnosti občinski svet sprejema statut občine, sprejema odloke in druge občinske akte, sprejema prostorske in druge plane razvoja občine, sprejema občinski proračun in zaključni račun, daje soglasje k prenosu nalog iz državne pristojnosti na občino, imenuje in razrešuje člane nadzornega odbora ter člane komisij in odborov občinskega sveta, nadzoruje delo župana, podžupana in občinske uprave glede izvrševanja odločitev občinskega sveta, imenuje in razrešuje predstavnike občine v sosvetu načelnika upravne enote, odloča o pridobitvi in odtujitvi občinskega premoženja, imenuje in razrešuje člane sveta za varstvo

uporabnikov javnih dobrin ter odloča o drugih zadevah določenih z zakonom in statutom občine (Brezovšek in Kukovič 2012, 131).

Občinski svet ima tudi svojega predstavnika, lahko tudi večje število le teh, ki vodi in koordinira delo sveta in je izvoljen s strani članov občinskega sveta. Občinski svet sestavljajo člani, ki so jih neposredno izvolili občani na lokalnih volitvah, razmerje med člani sveta in občani oziroma volivci pa v zakonu ni urejeno. Narava mandata članov občinskega sveta je neprofesionalna, zakon ne zahteva niti ne predvideva poklicno strokovnost članov sveta, torej je mandat občinskega sveta reprezentativen, lahko pa vsebuje tudi nekatere elemente imperativnega mandata, ki so v skladu z naravnostjo lokalne samouprave (Grad 1998, 124).

Mandatna doba občinskega sveta traja 4 leta, in sicer nastopi s potekom mandata prejšnjega občinskega sveta ter traja do prve seje novoizvoljenega sveta. Občinski svet je v primerjavi z državnim zborom tudi težje razpustiti, ker tudi zakon nalaga drugačne omejitve. Razpustitev občinskega sveta je tako možna le v primerih, ko zaradi nenehnih trenj znotraj občinskih svetov, sestavljenih iz različnih političnih strank, občinski svet ne more delovati oziroma se sploh sestati, in se tako na razpusti na podlagi sklepa državnega zbora (Grad 1998, 125).

3.4.2 Župan: funkcija in volitve

Poleg občinskega sveta, predstavlja pomemben organ v lokalni samoupravi župan. Župan predstavlja predstavnika občine, ki je izvoljen neposredno za mandatno dobo štirih let. Županska funkcija je nezdružljiva s poslansko funkcijo in funkcijo člana občinskega sveta. Županski mandat se v obeh zgoraj navedenih primerih prekine. Župan je individualni organ, katerega poglobitna naloga je vodenje občinske uprave ter predstavljanje in zastopanje občine kot pravno osebo ter nazadnje tudi varuje zakonitosti občinske samouprave (Grad 1998, 126).

V starejših državah volijo župana na posredni način. Posledično naj bi se s tem krepila kohezija župana z občinskim svetom kot tudi celotne lokalne samouprave. Vendar pa se volitve razlikujejo po tem, koliko strank sestavlja občinski svet in posledično tudi kako se občinski svet izvoli, bodisi na podlagi večinskega ali proporcionalnega volilnega sistema. V bivših socialističnih državah so močno prisotne neposredne volitve županov, bodisi volitve z relativno večino oziroma volitve z absolutno večino. Prednost volitev z relativno večino je predvsem v tem, da je zmagovalec določen že v prvem krogu glasovanja, torej ni potrebno organizirati ponovnih volitev kot v primeru volitev z absolutno večino. Prednost volitev z absolutno večino pa je, da je volilni rezultat bolj reprezentativen, saj za kandidatom stoji

večina volivcev ter s tem krepí politični položaj kandidata nasploh in tudi v razmerju do predstavníškega telesa lokalne skupnosti (Grad 1998, 95).

Poleg župana, ima občina lahko tudi podžupana oziroma več podžupanov, ki pomagajo županu pri njegovem delu, ter so imenovani s strani občinskega sveta na predlog župana. Župan ima v razmerju do občinskega sveta dolžnost skrbeti za izvajanje in predlaganje odločitev občinskega sveta ter nadzorovati zakonitosti delovanja občinskega sveta. Po Zakonu o lokalni samoupravi se sprejem proračuna, zaključni račun občine, odloke in druge akte predlaga občinskemu svetu s strani župana. Župan ima tudi pravico se udeležiti, spremljati ali aktivno sodelovati na sejah občinskega sveta. Županove naloge obsegajo tudi objava statutov, odlokov in drugih splošnih aktov, lahko pa jih tudi zadrži če meni da niso v skladu z zakonom oziroma če so protiustavne (Grad 1998, 126–127).

3.4.3 Nadzorni odbor

Nadzorni odbor občine je najvišji organ nadzora javne porabe v občini in v skladu z zakonom naslednje opravlja nadzor nad razpolaganjem s premoženjem občine, nadzoruje namenskost in smotrnost porabe sredstev občinskega proračuna ter nadzoruje finančno poslovanje uporabnikov proračunskih sredstev. Nadzorni odbor v okviru svojih pristojnosti ugotavlja zakonitost in pravilnost poslovanja občinskih organov, občinske uprave, svetov krajevnih skupnosti, javnih zavodov, javnih podjetij in občinskih skladov ter drugih porabnikov sredstev občinskega proračuna in pooblaščenih oseb z občinskimi javnimi sredstvi in občinskim premoženjem ter ocenjuje učinkovitost in gospodarnost porabe občinskih javnih sredstev. Nadzorni odbor občine oblikujejo Zakon o lokalni samoupravi, pravilnik o obveznih sestavinah poročila nadzornega odbora občine ter poslovnik nadzornega odbora (Občina Grosuplje 2015).

3.5. Izvoljivost županov

Izvoljivost županov je, poleg senioritete in članstva v politični stranki, močno povezana z dobro organizirano volilno kampanjo. Volilne kampanje z osnovnega stališča lahko opredelimo kot politične aktivnosti, povezane s pridobivanjem volilnih glasov ter posledično tudi z volilnimi procesi in volitvami. Bistveni element volitev je izbira oblasti, sledi participacija ljudi v političnih procesih, spodbujanje razvoja in strukturalizacija civilne družbe ter nazadnje legitimacija oblasti (Kustec Lipicer 2005, 2–3).

V sodobnih predstavniških demokracijah so volilne kampanje postale neločljivo povezane z volitvami. Volilni kandidati morajo posvetiti vse dejavnosti in vire volilni kampanji. V obdobju volilne kampanje je značilno povečano komuniciranje kandidatov z volivci, saj je namen delovanja kandidatov v volilni kampanji predvsem osvojiti čim boljši volilni rezultat, čim večje število glasov ter nazadnje zmagati in priti na oblast. Volilne kampanje predstavljajo tako najpomembnejši sestavni del pri določanju rezultatov volitev. z volilnimi kampanjami se tudi povečuje kakovost demokracije same, saj imajo volilne kampanje tudi izobraževalno funkcijo. Zelo pomembna determinanta je tudi dolžina volilne kampanje, saj ob prekratki volilni kampanji volivci dobijo le omejen obseg med seboj tekmujočih informacij in posledično bo tudi izobraževalna funkcija volilnih kampanj (Krašovec 2005, 20–22).

3.6 Ponovna izvoljivost županov

V sistemu lokalne samouprave Slovenije lahko aktualni župani ponovno vložijo volilno kandidacijo in se s tem znova potegujejo za zasedbo ključne izvršilne funkcije v občini ter s tem nadgradijo oziroma podaljšajo svojo politično kariero. Karierni politiki, ki opravljajo neko politično funkcijo daljše časovno obdobje, se tudi izognejo uvajalnemu učnemu obdobju v začetku mandata, saj imajo osvojena znanja še iz preteklih mandatov, ter nazadnje narava opravljanja funkcije je kariernim politikom poznana. Politična kariera kariernega politika je v veliki meri odvisna od volivcev, saj ti na volitvah odločajo o usodi kandidata, in posledično politiki v veliki meri prilagodijo svoja ravnanja v prid zadovoljitvi volilne baze ter nadaljevanju svoje politične kariere (Haček in Kukovič 2012, 679)

Na županskih volitvah, na katerih ponovno kandidira aktualni župan, imajo prebivalci občine priložnost izraziti ali bodo svojemu kandidatu ponovno izkazali zaupanje in s tem tudi izrazili zadovoljstvo nad njegovim delom, ali pa bodo tokrat bolj naklonjeni drugemu kandidatu. V nekaterih primerih aktualni župani sploh nimajo protikandidata, v takem primeru govorimo o samodejni izvolitvi. Trendi kažejo, da župani, ki nastopijo na volitvah z podporo vsaj ene politične stranke, izgubljajo svojo moč, iz tega je moč sklepati, da se občani raje odločajo za politično neopredeljene posameznike. Ponovna izvoljivost županov je odvisna tudi učinkovitosti županskega dela oziroma zaupanje občanov v delo župana ter tudi nepolitičen stil vodenja, ki se ne ozira na politične delitve (Haček in Kukovič 2012, 675–677).

4 Volitve

4.1 Volilni sistem

Volilni sistem lahko v splošnem pogledu opredelimo kot množica pravno urejenih volilnih načel ter sredstev za njihovo uresničevanje, v pravnem pogledu pa kot vsoto vseh pravic in obveznosti ter ukrepov in postopkov, določenih z volilnimi predpisi posamezne države. Volilni sistem v širšem pomenu tako obsega predpise o volilni pravici, organizaciji volitev, postopku in tehniki volitev, o razdelitvi mandatov, v ožjem pomenu pa volilni sistem pomeni samo sistem razdelitve mandatov (Grad 2004, 31).

Volitve, na katerih volivci izbirajo svoje predstavnike, so pogoj za demokratično oblikovanje najpomembnejših državnih organov. V Sloveniji je za volitve poslancev v Državni zbor predpisan proporcionalni sistem, po katerem naj bi bili mandati razdeljeni sorazmerno s podporo, ki jih na volitvah posamezne skupine dajo posameznim kandidatom in listam (Državni zbor Republike Slovenije 2015).

Temeljni element volilnega sistema je seveda volilna pravica, ki predstavlja eno izmed temeljnih človekovih pravic. Opredelitev le te določa značaj volilnega sistema, kot tudi sam politični sistem v državi. Prepisi o volilni pravici določajo osebe z pravico voliti v predstavniško telo in osebe, ki imajo pravico biti izvoljene za člane predstavniških teles. V sodobnih ustavnih ureditvah je volilna pravica, opredeljena kot osnovna politična pravica državljana, določena že v ustavi (Grad 2004, 31).

Volilni sistem nadalje tvorijo določbe o načinu delitve mandatov, določbe o organizaciji volitev, določbe o volilnem postopku in volilni tehniki. Z navedenimi določbami se uresničujejo volilna načela. Zelo pomembna lastnost volilnega sistema je tudi varstvo volilne pravice, kar omogoča volivcem svobodno in nemoteno izvrševanje le te, ter tudi zakonitost volitev nasploh (Grad 2004, 31).

Volilni sistem kot sistem razdelitve mandatov, se občasno imenuje tudi volilna formula. V državah sta uveljavljena dva osnovna volilna sistema in sicer večinski in proporcionalni volilni sistem. Razdelitev mandatov ima visoko pomembnost zaradi tega, ker je od načina razdelitve mandatov odvisna zastopanost strank v predstavniškem telesu ter posledično tudi vpliv na delovanje predstavniškega telesa in na splošno politični življenje in kulturo (Grad 2004, 32).

Volilni sistem določajo tudi volilna načela, zlasti splošna, enaka in neposredna volilna pravica ter tajnost glasovanja. Z volilnimi načeli so določena obseg in pomen volilne pravice ter položaj človeka v političnem sistemu države in družbe. Iz politološkega aspekta volilna načela predstavljajo t.i. politično tehniko, ki oblikujejo, zagotavljajo in uresničujejo oziroma negirajo in omejujejo volilno pravico tako človeka kot tudi državljana, ter nazadnje je volilni sistem odvisen od uresničevanja volilnih načel v praksi (Grad 2004, 32).

Enega najpomembnejših temeljnih sestavnih delov splošnega političnega sistema vsake države predstavlja prav volilni sistem, s katerim se izraža in potrjuje temeljne politične odnose in oblike določene družbe in posledično tudi volilni sistem vpliva na delovanje političnega sistema, gre za medsebojno vplivanje. Volilni sistem je pomemben za politični položaj in vlogo posameznika kot državljana neke države, kot tudi za organizacijo oblasti in delovanje političnih organov in institucij. Z volilno pravico lahko državljanji tudi oblikujejo politični temelj družbene ureditve. Pomembno je, da volilni sistem določa načina prihoda na oblast, saj oblast določenih političnih sil v državi ni odvisna le od dejanskega razmerja političnih sil v državi, temveč v veliki meri tudi od volilnega sistema, zlasti od razdelitve mandatov (Grad 2004, 32).

Pojem volilni sistemi večinoma povežemo z volitvami državnih organov, zlasti volitve predstavniškega telesa. V sodobnih demokratičnih državah so volitve način legitimnega dajanja pooblastil tudi za opravljanje drugih političnih funkcij, ne samo državnih funkcij. Volijo se namreč organi lokalnih skupnosti, organi javnih samoupravnih subjektov, tudi organi podjetij in drugih zasebnih pravnih oseb. Volitve lokalnih organov so določene z zakonom, v vseh primerih volitev pa ima na vsebino ureditve velik vpliv sistem državnih volitev. V večji ali manjši meri se vzorec državnih volitev prenaša na druge volitve. K demokratičnosti volitev so pripomogla tudi nekatera temeljna pravila in jamstva, ki jih ni mogoče zanemariti oziroma prezreti tudi pri drugih volitvah (Grad 2004, 32–33).

Pravni viri, ki določajo volilni sistem, so predpisi, ki urejajo vprašanja v zvezi z volitvami. Primarni vir je ustava, kajti vrsta vprašanja volilnega prava sodi v domeno ustavne ureditve posamezne države, zlasti vprašanja o volilni pravici in načinu oblikovanja temeljnih državnih organov, zlasti predstavniških teles. Večina ustav ureja temelje volilnega sistema, ker so v volilnem sistemu izraženi in potrjeni temeljni politični odnosi in politična oblika družbe (Grad 2004, 33).

Volilni sistem je eden izmed pomembnejših delov ustavnega sistema in ustave same, zato so tudi vprašanja volilnega prava navadno urejena že v ustavi. Volilno pravo lahko označimo skoraj kot samostojno vejo prava, ki obenem posega na veliko drugih, že uveljavljenih vej prava (Grad 2004, 34).

Volilni sistem lahko torej opredelimo kot veljaven sistem volitev in tudi kot dinamičen proces. Zgodovinsko gledano so se volitve od prvotnega začetka, kjer so se vsa dejanja in faze potrebne za izvolitev opravile istočasno, do današnjih sodobnih in zapletenih volitev, kjer so različne faze med seboj časovno in organizacijsko ločene (Grad 2004, 34–35).

4.2 Nacionalne volitve

4.2.1 Volitve v državni zbor

državni zbor Republike Slovenije predstavlja zakonodajno vejo oblasti v Sloveniji in predstavniško telo vseh državljanov in državljanek Republike Slovenije. Sestavljen je iz devetdesetih poslancev, ki so izvoljeni po proporcionalnem volilnem sistemu, za mandatno dobo štirih let. Z Zakonom o volitvah v Državni zbor je urejeno področje državnozborskih volitev. Člani Državnega zbora so voljeni po volilnih enotah, katere so reprezentativne, saj so oblikovane tako, da približno enako število državljanov voli enako število poslancev. Slovenija je razdeljena na osem volilnih enot, vsaka volilna enota pa se naprej deli na enajst volilnih okrajev. Z letom 2000 je bil z vpisom v ustavo določen štiriodstotni volilni prag, po katerem se razdelijo mandati s pomočjo Harejevega količnika. Politične stranke, ki na volitvah ne dosežejo štiriodstotnega volilnega praga, se njihovi glasovi porazdelijo proporcionalno med ostale politične stranke, ki so presegle volilni prag. Z ustavo sta določeni tudi volilni enoti za italijansko in madžarsko narodno manjšino (Brezovšek in drugi 2008, 150–151).

4.2.2 Predsedniške volitve

V Sloveniji je predsednik države opredeljen kot individualni organ in ima podobno opredelitev kot v drugih srednjeevropskih državah z parlamentarnim sistemom. Predsednik države ima reprezentativno funkcijo in funkcijo vrhovnega poveljnika oboroženih sil. Predsedniške volitve so opredeljene z Zakonom o volitvah predsednika republike, ki določa da je predsednik države izvoljen na podlagi splošne in enake volilne pravice na svobodnih in neposrednih volitvah s tajnim glasovanjem za dobo petih let z možnostjo največ dvakrat zapored biti izvoljen. Za predsedniške volitve se uporablja absolutni večinski volilni sistem,

torej se glasovanje ponovi, če v prvem krogu noben kandidat ne preseže petdeset odstotkov glasov (Brezovšek in drugi 2008, 155–156).

4.3 Lokalne volitve

Lokalne volitve so volitve organov lokalne samouprave, v kateri prevladuje posredna demokracija, ki se kaže kot prenos pravic odločanja s strani občanov na lokalne organe. Lokalna samouprava bi morala glede na prvotni namen zagotavljati občanom veliko več možnosti neposrednega udejstvovanja, kot je možno na državni ravni. Lokalne volitve bi zato morale biti le ena izmed možnosti, ne pa edina možnost vplivanja občanov na lokalno samoupravo. Generalno imajo lokalne volitve sicer velik vpliv občanov na delovanje lokalne samouprave ter pomenijo bistveni del in prvino lokalne demokracije. V večini sistemov lokalne demokracije predstavljajo volitve v občinski svet edino obliko neposredne demokracije. Občinski svet kot organ sprejme najpomembnejše odločitve v lokalni skupnosti in zato predstavlja osrednji organ lokalne samouprave (Grad 1998, 48).

Lokalne volitve omogočajo volivcu neposreden vpliv na sestavo predstavniškega telesa in vpliv na odločitve, ki jih ta sprejema. Volitve volivcu omogočijo, da podeli mandat članu predstavniškega telesa in s tem tudi pooblastilo za odločanje v imenu volivca o najpomembnejših vprašanj v lokalni skupnosti. Lokalne volitve torej podeljujejo legitimnost izvajanju lokalne oblasti s strani predstavniškega telesa, posledično imajo lokalne volitve tudi velik pomen za demokratično uresničevanje lokalne samouprave. Lokalne volitve občanom in občankam omogočajo neposreden vpliv na oblikovanje in izvajanje lokalne oblasti, saj z volitvami izbirajo tudi osebe, ki bodo izvrševale oblast preko zakonodajnega telesa (Grad 1998, 49).

Za lokalno samoupravo je bistvenega pomena upravljanje zadev lokalne skupnosti s strani lokalnega prebivalstva, upravljanje pa pomeni sprejetje odločitev na neposreden oziroma posreden način preko organov lokalne samouprave (Grad 1998, 20).

Lokalne oblasti so demokratične institucije zavezane k spoštovanju demokratičnih norm in standardov skozi različne postopke lokalnih oblasti. Determinirajo jih načelo odprtosti, načelo konsistentnosti in načelo transparentnosti (Brezovšek in drugi 2008, 172)

Znotraj lokalnih volitev oziroma lokalne demokracije se nahajata dva pomembna organa občine, to sta občinski svet in župan, ter poleg njiju še nadzorni svet. Za volitve občinskih svetnikov se uporablja tako večinski kot tudi proporcionalni volilni sistem, odvisno od števila

občinskih svetnikov oziroma števila prebivalcev občine. Izvršilno funkcijo v lokalni demokraciji ima župan, ki je izvoljen na neposrednih volitvah po sistemu absolutne večine (Brezovšek in drugi 2008, 169–170).

Neposredna demokracija je v večji meri prisotna na lokalni ravni, kot na državni ravni, vendar pa so volitve v obeh primerih skoraj edini dovoljeni in institucionalni kanal vpliva skupnosti na izvrševanje lokalne samouprave in nadzorstva nad njimi. Lokalne volitve občanom omogočijo tudi nadzorstvo nad delom lokalnih organov. Generalno gledano, imajo tako državne kot lokalne volitve enako vlogo in funkcijo – izbira oseb za vodenje (Grad 1998, 49).

Na lokalni volitvah je moč zaznati veliko volilno uspešnost neodvisnih, nestranskih kandidatov, kateremu botruje uporaba dvokrožnega absolutnega večinskega volilnega sistema za volitve županov kot tudi uresničevanje pasivne volilne pravice bolj primernih neodvisnih, nestranskih kandidatov. Slovenski volivci se, tudi zaradi nestranskih v preteklosti, raje odločajo in glasujejo na volitvah za nestranskih kandidate, katerega tudi osebno poznajo (Brezovšek in drugi 2008, 171).

Pomembna je tudi integrativna funkcija volitev, ki uvajajo posameznika na lokalni ravni v proces izvrševanja lokalne samouprave. Volivec namreč glasuje za tisto politično stranko, ki se zavzema za določen način reševanja lokalne problematike, ki se skladajo z nazori volivca. Tudi sama vključenost občana v lokalne volitve pripomorejo k integraciji volivca v politični sistem in obenem v lokalno skupnost, saj volivec z participacijo na lokalnih volitvah izraža pripadnost svoji lokalni skupnosti, zanimanje za lokalno problematiko in aktivno sodelovanje v delovanju lokalne samouprave (Grad 1998, 49).

Kljub temu, so v Sloveniji druge oblike demokratičnih mehanizmov, katerih se lahko poslužujejo občani, premalo uporabljene ali pa se jih občani sploh ne zavedajo. Z povečanjem deleža neformalnih oblik participacije, bodisi izmenjava informacij in mnenj, javna srečanja ter javne okrogle mize, bi se lahko povečalo tudi zanimanje in interes občanov za sodelovanje na lokalni politični ravni (Brezovšek in drugi 2008, 171).

Zakon, ki ureja področje lokalnih volitev, je Zakon o lokalnih volitvah. Zakon ureja volitve v občinske svete, volitve županov in volitve v svete krajevnih, vaških in četrtinskih skupnosti. Samo poimenovanje zakona je preširoko, saj je že iz prvega odstavka 1. člena jasno razvidno, da zakon ureja samo volitve občinskih svetov in županov ter volitve v svete vaških, krajevnih

in četrtnih skupnosti, ne pa tudi volitev v organe pokrajin in drugih širših lokalnih skupnosti (Grad 1998, 138).

5 Politična participacija

Dvajseto stoletje bi lahko imenovali stoletje državljskih pravic. To je bilo obdobje, v katerem se je dopolnil razvoj državljskih pravic, katere v vseh pogledih uživajo pripadniki določene skupnosti na določenem teritoriju. K razvoju zgoraj omenjenih pravic je botrovala predvsem mobilizacija izključenih skupin. V preteklosti je bilo opravljanje političnih funkcij zaprto za množice, z razvoj državljskih pravic pa so postale dostopne državljanom, in s tem tudi pripadnikom neke politične skupnosti. Širitev državljskih pravic na nižje družbene razrede je povezano z opredelitvijo države kot nacije, pripadnikov nižjih družbenih razredov pa kot državljanov, uživalcev političnih pravic. Uveljavljanje pravic in dolžnosti, ki so skupne vsem pripadnikom iste nacionalne skupnostim, zahteva pripadnost skupni naciji. Z pojavom pravice do enakosti pred zakonom so se pojavile tudi državljske pravice. Pravno enakost pred zakonom so spremljale še socialna in gospodarska neenakost, ki je krepila napetosti v korist polnemu vstopu nižjih družbenih razredov na vsedrjavno prizorišče (Della Porta 2003, 41–42).

Politična participacija razvitih zahodnih demokracij je selektivne narave. Omejeno je število državljanov, ki so udeleženi v politiki, in tudi nekatere družbene skupine so bolj udeležene kot druge. Z razvoj družbe se je participacija razširila tudi na nekonvencionalne oblike delovna in s tem zajela kar najširši krog prebivalstva. Oblikovanje kolektivne identitete in pojav postmaterialističnih vrednot sta vodila k pojavu novih oblik participacije (Della Porta 2003, 63).

Politično participacijo bi lahko v splošnem smislu opredeliti kot vključenost posameznika v politični sistem na različnih ravneh dejavnosti, ki se razprostira med popolnim nezanimanjem za politiko in zasedanju političnih funkcij. V ožjem smislu pa lahko politično participacijo opredelimo kot držo državljanov, katerih namen je vplivati na celoten politični proces in rezultat (Della Porta 2003, 64).

Demokracija živi v sožitju z zelo nizkimi stopnjami participacije. V teoriji demokracija potrebuje državljsane, ki so seznanjeni s političnimi vprašanji, aktivnostmi in so motivirani in sposobni uveljavljati svoj vpliv na javne odločitve. V realnem življenju pa prihaja do tega, da državljsani ne izražajo zanimanja nad politiki, niti niso dobro obveščeni ter niti preveč motivirani in dejavni za politično udejstvovanje (Della Porta 2003, 66).

V politični participaciji nastopajo tri skupine državljanov glede na stopno politične aktivnosti. Prvo skupino predstavljajo gladiatorji, ki so v politiki dejavni pogosto in celo sami zasedajo politične funkcije in položaje. V drugo skupino sodijo gledalci, kateri spremljajo politiko v majhni meri in njihova zavzetost dosega le najnižjo raven. Tretjo in tudi zadnjo skupino predstavljajo neaktivni državljanji oziroma otopeli državljanji, katerih politika sploh ne zanima popolnoma nič (Milbrath v Della Porta 2003, 66).

6 Stopnja ponovne izvoljivosti županov v obdobju 1998-2014

V svoji diplomski nalogi sem se torej ukvarjal z ponovno izvoljivostjo v osrednjeslovenski regiji. Osrednjeslovenska regija je zajeta v okvir analize, izvedba analize na ravni celotne države bi bila preobsežna in preveč kompleksna za diplomsko delo. Časovni okvir analize zajema lokalne županske volitve v obdobju 1998 do 2014. Za popolnoma relevantno raziskavo, bodo v tabeli navedeni podatki od leta 2002 naprej. Lokalne volitve 1998 same mi ne povedo namreč popolnoma nič kakšne so bile predhodne volitve, in posledično tudi raziskava ni v celoti relevantna. Raziskava je tudi retrospektivne narave, npr. odgovori za leto 2002 se ozirajo na leto 1998.

Osrednjeslovenska regija je statistično najmočnejša regija saj ima največje število prebivalcev, največje število zaposlenih, najvišjo povprečno mesečno plačo v Sloveniji, najvišji bruto domači proizvod v regiji, itd. (Statistični urad Republike Slovenije 2013, 54).

Osrednjeslovensko regijo sestavljajo naslednje občine: Občina Borovnica, Občina Brezovica, Občina Dobropolje, Občina Dobrova - Polhov Gradec, Občina Dol pri Ljubljani, Občina Domžale, Občina Grosuplje, Občina Horjul, Občina Ig, Občina Ivančna Gorica, Občina Kamnik, Občina Komenda, Občina Litija, Mestna občina Ljubljana, Občina Logatec, Občina Log - Dragomer, Občina Lukovica, Občina Medvode, Občina Mengeš, Občina Moravče, Občina Škofljica, Občina Šmartno pri Litiji, Občina Trzin, Občina Velike Lašče, Občina Vodice ter Občina Vrhnika.

Tabela 1.1:

	Volitve 2002	Volitve 2006	Volitve 2010	Volitve 2014
Število osrednjeslovenskih občin, v katerih potekale volitve	25*	26	26	26
Ponovna kandidatura županov	21 od 25	19 od 26	18 od 26	19 od 26
Ponovna izvoljivost: 1. krog / 2. krog	82% / 18%	79% / 21%	76% / 24%	74% / 26%
Predlagatelj kandidata: Pol. stranka / skupina volivcev	70% / 30%	67% / 33%	63% / 37%	59% / 41%

*Občina Log-Dragomer še ni bila ustanovljena

Vir podatkov: Državna volilna komisija

Tabela 1 nam torej omogoča vpogled v stanje ponovne izvoljivosti županov v osrednjeslovenskih občinah. Vsake analizirane volitve so retrospektivne narave, torej analiza ponovne izvoljivosti županov na lokalnih volitvah 2002 je izvedena s pomočjo primerjave županskih volitev iz leta 1998.

Leta 2002 so potekale lokalne županske volitve v 25 občinah, občina Log-Dragomer volitev še ni mogla izvesti, saj je bila občina sama ustanovljena šele leta 2006 z odcepitvijo od občine Vrhnika. Podatki iz Državne volilne komisije kažejo, da je kar 21 obstoječih županov ponovno vložilo svojo župansko kandidaturo, to naša skoraj 85%. Ponovna vložitev županske kandidature obstoječih županov se je v veliki meri izplačala, saj so obstoječi župani, v tistih občinah kjer so vložili kandidaturo, v kar 82% zmagali že v prvem krogu županskih volitev, 18% obstoječih županov pa v drugem krogu županskih volitev. Župani, kateri so ponovno

zmagali, so vložili kandidaturo s podporo določene politične stranke v kar 70%, delež tistih županov, ki so pa nastopili s podporo skupine volivcev pa znaša 30%.

Leta 2006 so potekale lokalne županske volitve v vseh 26 občinah, ki sestavljajo osrednjeslovensko regijo. Podatki iz Državne volilne komisije kažejo, da se je delež županov, ki je ponovno vložilo svojo župansko kandidaturo, zmanjšal in znaša skoraj 73%, torej let 19 od 26 obstoječih županov je ponovno vložilo kandidaturo. Obstoječi župani so, v tistih občinah kjer so vložili kandidaturo, v 79% zmagali že v prvem krogu županskih volitev, 21% obstoječih županov pa v drugem krogu županskih volitev. V letu 2006 so obstoječi župani vlagali svojo kandidaturo za župana še vedno v veliki meri s podporo političnih strank, ta delež znaša 67%. Nasprotno, delež županov, ki so nastopili na županskih volitvah s podporo skupine volivcev, znaša 33% oziroma tretjino vloženih kandidatur.

Leta 2010 so potekale lokalne županske volitve v vseh 26 občinah, ki sestavljajo osrednjeslovensko regijo. Podatki Državne volilne komisije kažejo, da se delež županov, ki je ponovno vložilo svojo župansko kandidaturo, zmanjšal, in sicer na 70%, kar pomeni, da je 18 od 26 obstoječih županov je ponovno vložilo kandidaturo. Ponovna izvoljivost županov že v prvem krogu županskih volitev se je znižala, in znaša 76%, ter 24% volilna uspešnost v drugem krogu županskih volitev. Delež obstoječih županov, ki so nastopili na županskih volitvah z podporo politične stranke, pada, in znaša 63%, na drugi strani pa se povečuje delež županov, ki so nastopili s podporo skupine volivcev, in sicer 37%.

Tudi leta 2010 so potekale lokalne županske volitve v vseh 26 občinah, ki sestavljajo osrednjeslovensko regijo. Podatki kažejo, da se je delež županov, ki je ponovno vložilo svojo župansko kandidaturo rahlo zvišal in znaša 73%, torej let 19 od 26 obstoječih županov je ponovno vložilo kandidaturo. V prvem krogu županskih volitev je zmagalo 74% obstoječih županov, 26% obstoječih županov pa v drugem krogu županskih volitev. Vlaganje županske kandidature s podporo politične stranke pada, sedaj ta delež znaša 59%. Nasprotno, se je delež županov s podporo skupine volivcev povečal na 41%.

Iz zgornjih interpretacij analize je jasno razvidno, da se je generalni trend vnovične vložitve kandidature za župana zmanjšala v občinah osrednjeslovenske regije v obdobju 1998-2014. Procentualno se je ta delež najbolj zmanjšal v obdobju 2006 do 2010 in ponovno malenkostno pridobil v obdobju 2010 do 2014. Trendu bi lahko botrovali različni dejavniki, od bojzani volilnega neuspeha na prihajajočih volitvah, financiranju volilne kampanje, splošni družbeni priljubljenosti kot tudi senioritete.

Stopnja ponovne izvoljivosti obstoječih županov v občinah osrednjeslovenske regije je generalno visoka. Delež ponovne izvoljivosti županov v prvem krogu županskih volitev se skozi volilna obdobja niža, in sicer iz 82% na 74%. Nasprotno, se delež ponovne izvoljivosti županov v drugem krogu županskih volitev viša, in sicer iz 18% na 26%. Temu trendu botruje širši bazen potencialnih kandidatov za župana, kot tudi aktivno ocenjevanje in spremljanje dela aktualnega župana s strani občanov in občank.

Največ sprememb je vidnih zlasti pri predlaganju županskih kandidatur. V obdobju 1998 do 2002 je kar 70% obstoječih županov vložilo kandidaturo s podporo politične stranke, vendar pa se ta delež konstantno znižuje, in se je v 16 letih znižal za več kot 10%. Volitve leta 2014 so imele namreč delež obstoječih županov, ki so vložili kandidaturo s podporo skupine volivcev, že 41%. Trendu najbolj botruje splošno nezadovoljstvo prebivalstva in državljanov nad politiko in političnimi strankami ter nezaupanje v le te.

7 Zaključek

V diplomski nalogi sem se ukvarjal z preučevanjem stopnje ponovne izvoljivosti županov v občinah osrednjeslovenske regije. Skozi teoretska izhodišča sem opredelil ključne pojme kot so volilni sistem, volitve na nacionalni kot tudi na lokalni ravni, lokalna skupnost in samouprava. Časovni okvir analize je obsegal od lokalnih volitev leta 1998 do lokalnih volitev leta 2014.

Hipoteza se je glasila **Stopnja ponovne izvoljivosti županov v osrednjeslovenskih občinah je relativno visoka.** Na podlagi opravljene analize lahko hipotezo potrdim. Stopnja ponovne izvoljivosti županov v osrednjeslovenskih občinah niha, vendar se vedno giblje nad 65%, kar predstavlja kar velik delež v sistemu lokalne samouprave. V splošnem bi potem takem lahko rekli, da župani v osrednjeslovenskih občinah svoje delo opravljajo dobro, saj bi se nasprotno sicer pokazalo na lokalnih volitvah.

Večjih sprememb v volilnih obdobjih ni zaznati, razen na področju predlaganj županskih kandidatov. Delež predlaganj kandidatov s strani političnih strank se vztrajno zmanjšuje, v 16 letih se je ta delež znižal za več kot 10%, medtem ko se je delež predlaganj kandidatov s strani skupine volivcev oziroma t.i. neodvisnih kandidatov povečal za enako število. K temu največ botruje splošna klima v slovenskem političnem prostoru. Gospodarska kriza je namreč močno pretresla in razburkala slovensko politično sceno. Trdne, dolgo uveljavljene politične stranke, so naenkrat ostale brez podpore, korupcijski škandali političnih strank na nacionalni ravni pa se odsevajo tudi na lokalno raven.

V preteklosti je namreč obstajalo prepričanje, da so lokalne volitve odsev prihajajočih nacionalnih volitev ter obratno. Dandanes temu ni več tako, saj se na obeh ravneh v času volitev namnoži malo morje novih političnih strank oziroma nestranskih, neodvisnih kandidatov.

Na drugi strani pa lahko govorimo o zaslepljenosti in slabem spominu povprečnega slovenskega volivca. Kandidati, ki se potegujejo za osvojitve županskega žezla, se nemalokrat reklamirajo kot politično neoporečni, strankarsko neopredeljeni, neodvisni županski kandidati. Vendar je resnica nemalokrat popolnoma drugačna, bodisi kandidati zapustijo politično stranko pred volitvami, bodisi prekinejo stike s politično stranko v času intenzivne volilne kampanje, neuki volivec pa postane nevede očaran s strani potencialnega župana.

Domnevna neodvisnost kandidata kot ena izmed njegovih ključnih lastnosti je namreč za povprečnega slovenskega volivca druga najpomembnejša lastnost kandidata, pred tem se na lestvici nahajajo dosedanje politične izkušnje kandidata. Očitno je na lokalni ravni tudi prisotno izrazito protistrankarsko razpoloženje. V nekaterih lokalnih skupnosti so se uspeli uveljaviti kandidati, ki so izkazali pristno in dejansko neodvisnost od političnih strank, v času volilne kampanje jih ni podprla nobena politična stranka, v nekaterih primerih so politične stranke podprle protikandidate, četudi so bili ti politično nasprotnega pola. (Haček 2007, 43).

V zadnjem času je v javnosti prisotno mnenje, da se mora politična garnitura menjati na vsakih volitvah, želja po novih obrazih je neizmerna s strani volivcev, četudi nepoznanih. Vendar že utečen in prepoznan politik, v našem obravnavanem primeru je to župan, ni venomer nujno zlo.

Karierni politik oziroma župan, ki ponovno nastopi na svojo župansko funkcijo, ima namreč osvojena znanja preteklega mandata oziroma mandatov, tako avtomatično odpade uvajalno obdobje. Župan z dolgim političnim stažem ima tudi pridobljena marsikatera politična znanja, ki omogočajo celotni občinski upravi nemoteno delovanje brez večjih pretresov (Haček in Kukovič 2012, 672).

8 Literatura

1. Brezovšek, Marjan, Miro Haček in Alenka Krašovec. 2004. *Lokalna demokracija I.; Analiza lokalnih volitev 2002*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. --- Miro Haček in Milan Zver. 2008. *Organizacija oblasti v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. --- in Simona Kukovič. 2012. *Organizacija lokalne oblasti v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. Della Porta, Donatella. 2003. *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Sophia.
5. Devin, Guillaume. 2008. *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Državna volilna komisija. 2015. Arhiv lokalnih volitev. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-lokalne-volitve> (28. julij 2015).
7. Državni zbor Republike Slovenije. 2015. Volitve in volilni sistem. Dostopno prek: <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/PoliticniSistem/VolitveInVolilniSistem> (20. julij 2015).
8. Grad, Franc. 1998. *Lokalna demokracija : (organizacija in volitve)*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
9. --- 2004. *Volitve in volilni sistem*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
10. Haček, Miro. 2007. Lokalne volitve – še vedno zgolj drugorazredne volitve? *Lex localis* V (1/ 2007): 31–45.
11. --- in Kukovič Simona. 2012. Analiza ponovne izvoljivosti županov v slovenskih občinah. *Teorija in praksa* 49 (4-5/2012): 670–681.
12. Krašovec, Alenka. 2005. Financiranje volilnih kampanj: primerjava med volilno kampanjo za volitve v nacionalni parlament in v evropski parlament v *Politološki vidiki volilne kampanje*, ur. Simona Kustec Lipicer, 20–36. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
13. Kustec Lipicer, Simona. 2005. Usmeritve v preučevanju politoloških vidikov volilnih kampanj. V *Politološki vidiki volilne kampanje*, ur. Simona Kustec Lipicer, 2–18. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. McBain, Howard Lee. 1916. The Doctrine of an Inherent Right of Local Self-Government. I. The Extent of Its Application by American Courts. *Columbia Law Review* 16 (3/1916): 190–216.

15. Občina Grosuplje. 2015. Nadzorni odbor. Dostopno prek: <http://www.grosuplje.si/nadzorni-odbor.html> (21. julij 2015).
16. Statistični urad Republike Slovenije. 2013. *Slovenske regija v številkah*. Dostopno prek: <https://www.stat.si/doc/pub/REGIJE-2013.pdf> (29. julij 2015).